

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра психології**

О. В. Никоненко

ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Методичні рекомендації

**для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності "Психологія"**

Київ 2024

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК"
(протокол №2 від 2024 року)*

Рецензенти:

Острова В.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК", старший науковий співробітник;

Малкова Т.М. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК".

Підготовлено кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри психології ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" *О. В. Никоненко*

Никоненко О. В. Практикум із загальної психології: методичні
рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання. К.
К 56 : ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2024. – 52 с.

Запропоновані методичні рекомендації спрямовані на реалізацію таких завдань вивчення освітнього компонента "Практикум із загальної психології", формування у студентів знання із загальної психології сприятиме пізнанню студентами психічних явищ і закономірностей.

Методичні рекомендації містять вступ, мету та завдання освітнього компонента, методичні матеріали, плани лекцій, питання для підготовки до семінарських занять, проблемні завдання з дисципліни для самостійного опрацювання, завдання для практичної роботи студентів, засоби для проведення поточного та підсумкового контролю (комплексна контрольна робота для перевірки знань з дисципліни, питання для проведення поточного контролю, питання для проведення підсумкового контролю), критерії підсумкового оцінювання, а також перелік навчально-методичної літератури та додатки. Ці методичні рекомендації призначені для студентів денної та заочної форм навчання (спеціальності "Психологія") і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

© Никоненко О. В., 2024
© ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I Мета та завдання освітнього компоненту	5
II Тематичний план освітнього компонента.....	8
III Плани лекцій.....	9
IV Завдання для практичної роботи студентів.....	16
V Завдання для самостійної роботи	39
VI Питання для проведення підсумкового контролю	43
VII Критерій підсумкового оцінювання	44
VIII Перелік навчально-методичної літератури... ..	46
Додатки.....	48

ВСТУП

Методичні рекомендації для денної та заочної форм навчання (напрямку підготовки "Психологія") і викладачів вищих навчальних закладів виконані відповідно до програми освітнього компонента студентів «Практикум із загальної психології».

Освітній компонент «Практикум із загальної психології» відноситься до числа обов'язкових в освітній програмі за напрямом «Психологія» і доповнює курс загальної психології; він фактично відкриває цикл практичної підготовки студентів психологів. Специфіка курсу визначається тим, що він є вступом до фундаментальних курсів «Експериментальна психологія» і «Математичні методи в психології» та покликаний з точки зору практичного застосування представити студенту зміст деяких розділів теоретичного курсу загальної психології. Зміст курсу будується навколо методів сучасної експериментальної психології та проблеми операціоналізації теоретичних понять

Мета методичних рекомендацій – допомога студентам у засвоєнні практичних знань із загальної психології, розвитку умінь застосовувати їх в аналізі конкретних психологічних феноменів та ситуацій.

Навчально-методична інформація представлена з метою найбільш ефективного засвоєння теоретичних знань та отримання практичних умінь студентів за освітнім компонентом "Практикум із загальної психології" у процесі їхньої фахової підготовки. У методичних рекомендаціях значне місце відводиться лабораторним роботам, проблемним завданням з дисципліни для самостійного опрацювання, завданням для практичної роботи студентів, засобам для проведення поточного та підсумкового контролю (комплексній контрольній роботі для перевірки знань з дисципліни, питанням для проведення поточного контролю, питанням для проведення підсумкового контролю). Велика увага приділена творчим завданням, які передбачають розвиток умінь застосовувати здобуті теоретичні знання для аналізу теоретичних і конкретних прикладних проблем психології.

Методичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності проведення практичних занять з практикуму з загальної психології, поліпшення теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців. Запропоновані в методичних рекомендаціях завдання для практичної роботи студентів дають можливість підвищити психологічну кваліфікацію майбутніх спеціалістів. Дані завдання дозволяють студентам реалізувати комплексний дослідницький і діагностичний контакт з проявами психічних явищ, базові знання з яких студенти отримали під час лекційних занять.

Методичні рекомендації стануть у нагоді студентам вищих навчальних закладів напрямку підготовки "Психологія" при підготовці до практичних занять, вони також можуть знадобитись викладачам психології.

I. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Навчальна програма освітнього компонента розрахована на студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними програмами підготовки бакалавра. Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах та узгоджена з примірною структурою змісту навчального курсу, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою (ECTS). Знання основ психології управління сприятиме пізнанню студентами психічних явищ і закономірностей, які виникають у різних сферах людської діяльності.

Мета систематичне навчання студентів методології і практики психологічної діяльності як дослідницької, так і прикладної орієнтації.

Завдання курсу:

- забезпечити умови для засвоєння знань про джерела й прояви індивідуальних особливостей психіки і поведінки людини;
- показати їх значення для дослідницької і практичної роботи фахівців;
- сформувати навички проведення психологічних досліджень, використання методів вивчення психічних явищ.
- стимулювати творчий підхід до вирішення практичних задач загальної психології: від організації дослідження з подальшим наданням практичних рекомендацій до розробки та застосування дослідницького матеріалу.

Дистанційний (online) – викладення курсу відбувається лише онлайн, та забезпечується сервісом MS Teams й платформою дистанційного навчання Moodle.

2. Результати навчання

Студенти мають знати:

- сучасні методи, які використовуються в організації конкретного емпіричного дослідження в психології в різних розділах і галузях
- мати загальне уявлення про переваги та недоліки різних методичних процедур збору даних;
- напрямки психологічного обстеження особистості, дослідження структур і складових індивідуальності;

Студенти мають уміти:

- правильно співвідносити теоретичний і емпіричний рівні пізнання в психології;
- розрізняти наукові факти і їхню теоретичну інтерпретацію;
- правильно оцінювати ступінь адекватності отриманих даних висунутим теоретичним припущенням;
- правильно оформлювати результати самостійно проведеної роботи у

вигляді експериментального висновку;

- активно застосовувати методи сучасної психології у вирішенні актуальних теоретичних, методологічних, експериментальних і прикладних задач психології.
- розробляти практичні рекомендації виходячи з отриманих результатів дослідження та надавати їх досліджуваним, дотримуючись етичних принципів і правил роботи психолога-практика.

Результати навчання

Загальні компетенції згідно освітньої програми

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні компетенції згідно освітньої програми

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

Програмні результати навчання

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо заходів раннього втручання)

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

II ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Тема	Завдання
Тема 1. Методологія та принципи психологічного дослідження	
Тема 2. Основні методи психологічного дослідження	Виконання творчого завдання
Тема 3. Метод контент-аналізу, експертного оцінювання. Проективні методи дослідження	Виконання творчого завдання
Тема 4. Методи статистичної обробки результатів дослідження	Виконання лабораторної роботи №1
Тема 5. Дослідження відчуттів та сприймання	Підготуватися до письмового виконання перевірконої роботи
Тема 6. Дослідження уваги	Виконання лабораторної роботи №2 Підготуватися до усного опитування
Тема 7. Дослідження пам'яті	Виконання лабораторної роботи №3 Підготуватися до усного опитування
Тема 8. Вивчення мислення та мовлення	Виконання лабораторної роботи №4 Підготуватися до усного опитування
Тема 9. Вивчення уяви та уявлень	Виконання лабораторної роботи №5
Тема 10. Психіка та діяльність. Дослідження мотиваційної сфери особистості.	Виконання лабораторної роботи №6 Підготуватися до усного опитування
Тема 11. Дослідження сенсомоторної діяльності людини типів нервової системи, темпераменту	Виконання лабораторної роботи №7 Підготуватися до усного опитування
Тема 12. Дослідження характеру	Виконання лабораторної роботи №8 Підготуватися до усного опитування

IV ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Методологія та принципи психологічного дослідження

1. *Поняття про методологію дослідження.*
2. *Метод дослідження. Методика дослідження.*
3. *Етапи проведення дослідження*
4. *Етичні принципи роботи психолога та наукового дослідження*

Рекомендована література: [1;2;3;5;11;12;13;20]

Питання для самоперевірки

1. Назвіть фундаментальні методологічні принципи сучасної психології і коротко розкрийте їх зміст
2. Назвіть вимоги до проведення різних етапів психологічного дослідження.
3. Розкрийте зміст поняття про метод, методику, техніку та процедуру психологічного дослідження.
4. Які етичні принципи необхідно дотримуватися в ході психологічного дослідження?

Тема 2. Основні методи психологічного дослідження

1. *Класифікація методів дослідження*
2. *Спостереження, види спостереження;*
3. *Експеримент, види експерименту.*
4. *Етичні принципи в проведенні спостереження та експерименту*

Рекомендована література: [1;2;3;5;11;12;13;20]

Питання для самоперевірки

1. Що є спільного у лабораторному і природному експериментах і чим вони відрізняються?
2. Назвіть типові помилки в психологічному спостереженні.
3. Які умови ефективного спостереження?
4. Які етапи можна виділити в психологічному дослідженні?
5. Назвіть помилки в експериментальному дослідженні та методи запобігання їм.

Тема 3. Метод контент-аналізу, експертного оцінювання. Проективні методи дослідження

1. *Методи опитування*
2. *Біографічний метод.*
3. *Метод вивчення продуктів діяльності та контент-аналіз.*

4. *Метод тестування. Класифікація тестів.*

5. *Проективний метод дослідження*

Рекомендована література: [1;2;3;5; 11;12;13;14;15;16;17;18;19;20]

Питання для самоперевірки

1. Чи є підстави стверджувати, що бесіда, анкетування, інтерв'ю — суб'єктивні методи?
2. Як потрібно ставитись до даних, що отримуються за їх допомогою?
3. Які психічні якості можна пізнати шляхом аналізу продуктів діяльності та процесу її перебігу?
4. Перерахуйте основні недоліки та переваги методу анкетування, інтерв'ю та бесіди.
5. З якою метою тест при створенні проходить процедуру апробації?
6. Які є види психологічних тестів та чому їх специфіка?
7. Який механізм покладений в основу проективного методу?
8. Назвіть різновиди проективних тестів.

Тема 4 Методи статистичної обробки результатів дослідження

1. *Особливості застосування методів статистичної обробки в психологічному дослідженні*
2. *Основні психометричні величини*
3. *Первинна та вторинна обробка даних дослідження*
4. *Міри центральної тенденції*

Рекомендована література: [1;2;3;5;6;7;8;9;10;11;12;13;14;15;16;17;18;19;20]

Питання для самоперевірки

1. Що таке валідність та надійність методів дослідження та його результатів
2. Поясніть поняття репрезентативність вибірки дослідження та які умови її досягнення.
3. Назвіть основні міри центральної тенденції
4. З якою метою застосовується кореляційний та регресивний аналіз в психологічному дослідженні?

Тема 5. Дослідження відчуттів та сприймання.

1. *Поняття про психічний процес відчуття.*
2. *Різновиди відчуттів та методи їх дослідження*
3. *Властивості відчуттів*
4. *Перцепція. Перцептивні дії. Аперцепція.*
5. *Властивості сприймання та їх дослідження.*

6. Ілюзії сприймання.

Рекомендована література: [1;2;3;5;6;7;8;9;10;11;12;13;14;15;16;17;18;19;20]

Питання для самоперевірки

1. Чи необхідно вчитись сприйманню, чи це вроджена властивість людини?
2. Чим сприймання відрізняється від відчуттів? Який існує зв'язок між ними?
3. Чи можливе існування відчуттів людини поза свідомістю?
4. Людина, яка майже повністю позбавлена можливості відчувати, впадає в сонний стан. Поясніть причину.
5. Які основні вимоги з точки зору психології сприймання потрібно висувати до демонстрації наочних посібників ?
6. Чому сприймання не можна розглядати як дзеркальну копію того, що існує поза нами?
7. Психологи встановили ефект Шерпатья. Якщо людині дати в праву і ліву руки дві кульки різних розмірів, але однакової ваги, то більша кулька завжди здається більш легкою. Чому?
8. В разі втрати слуху у людини загострюється зір і діяльність інших аналізаторів. Чим це пояснюється?
9. Відомо, що один і той же проміжок часу в різних ситуаціях сприймається по-різному. Поясніть причини суб'єктивної оцінки часу?
10. Чим пояснити, що сліпонароджені після вдало проведеної операції спочатку не розрізняють ні форму, ні розмір, ні віддаленість предметів?

Тема 6. Дослідження уваги

1. Сутність процесу уваги.
2. Функції уваги.
3. Різновиди уваги
4. Властивості уваги

Рекомендована література: [4;5;11;12;13;14;15;16;17;18;19;20]

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає сутність уваги? Наведіть приклади.
2. Які є види уваги? Вкажіть, які умови потрібні для їх виникнення і підтримання.
3. Назвіть властивості уваги і коротко вкажіть на їх сутність.
4. Чому увага не може бути безпредметною?
5. З якої причини один і той же подразник заставляє одну людину звернути на себе увагу, а для іншої - залишається непоміченим?

Тема 7. Дослідження пам'яті

1. *Пам'ять. Мнемічна діяльність. Образи уявлення.*
2. *Види пам'яті.*
3. *Процеси пам'яті.*
4. *Методи дослідження пам'яті*
5. *Мнемічні прийоми з метою розвитку процесу пам'яті*

Рекомендована література: [1;2;3;4;5; 10;11;12;13;14;15;16;17;18;19;20]

Питання для самоперевірки

1. Яку роль відіграє пам'ять у психічному житті людини?
2. Яка природа асоціацій та їх значення у процесах пам'яті?
3. У чому полягає відмінність короткочасної пам'яті від оперативної?
4. Як можна пояснити явище ремінісценції?
5. У чому виявляється основна відмінність образів та уявлень пам'яті від образів сприймань?
6. У чому виявляються індивідуальні особливості пам'яті?

Тема 8. Вивчення мислення та мовлення

1. *Визначення поняття мислення. Місце мислення в загальній структурі пізнавальних процесів. Зв'язок мислення і мовлення.*
2. *Мислення як діяльність і як процес розв'язування мисленнєвих задач.*
3. *Види мислення, підходи до їх класифікації.*
4. *Форми мислення, їх характеристика.*
5. *Мисленнєві операції, їх характеристика.*
6. *Індивідуальні характеристики мислення*

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає специфіка мислення як пізнавального процесу, чим воно відрізняється від інших форм пізнання?
2. Що є предметом мислення людини?
3. Який характер взаємозв'язку мислення і мовлення?
4. Які основні форми мислення?
5. У чому полягає відмінність понять від уявлень?

Тема 9. Вивчення уяви та уявлень

1. *Сутність процесу уяви*
2. *Різновиди уяви*
3. *Форми уяви*
4. *Засоби уяви*

Питання для самоперевірки

1. В чому своєрідність уяви як пізнавального процесу?
2. На уроках читання широко застосовуються такі види роботи: переказ прочитаного; постановка запитань до прочитаного; добір з тексту підпису до картини, складання опису про героя, що найбільше сподобався, малювання подій, що відбувались у творі. Які з цих видів роботи найкраще сприяють розвиткові уяви дітей?
3. Від чого залежить багатство створюваних людиною образів уяви?
4. Відчуття і сприймання є суб'єктивними образами об'єктивного світу. Наскільки ця характеристика може бути віднесена до уяви?
5. Обґрунтуйте тезу про те, що в будь-якій, навіть самій нескладній діяльності людини, присутня уява.

Тема 10. Психіка та діяльність. Дослідження мотиваційної сфери особистості.

1. *Загальне поняття про діяльність. Види діяльностей.*
2. *Будова діяльності. Мотиваційні аспекти діяльності.*
3. *Феноменологія мотиваційної сфери людини.*
4. *Операційні аспекти діяльності. Навички, їх класифікація.*

Питання для самоперевірки

1. Назвіть основні елементи структури діяльності.
2. Які функції цілей у структурі діяльності?
3. Якою є послідовність етапів формування навички?
4. Що є показником досконалої навички?
5. Як вчитель повинен організовувати вправи по виробленню навичок? Які помилки можуть трапитись в педагогічній роботі?
6. Дайте визначення: мотиву, потреби, стимулу до діяльності, інтересу, спрямованості особистості.

Тема 11. Дослідження сенсомоторної діяльності людини типів нервової системи, темпераменту

1. *Основні типи нервової системи*
2. *Властивості нервових процесів*
3. *Типи темпераменту*
4. *Співвідношення темпераменту та діяльності*

Питання для самоперевірки

1. У чому сучасна наука бачить головну причину індивідуальних розбіжностей людей за темпераментом?
2. В залежності від стану людини в неї можуть змінюватись темп мови, емоційна збудливість. Чи завжди ці особливості можуть бути віднесені до темпераменту? Вкажіть ті особливості людини, котрі відносяться до темпераменту, і ті, що обумовлені мотивацією. За якими ознаками це можна встановити?
3. Наведіть приклади рис темпераменту
4. Як відомо, багато властивостей темпераменту належать до тих індивідуально-психологічних особливостей людини, які виявляються ще в дитинстві. Чи можна на цій підставі зробити деякі припущення, що ці властивості збержуться і в подальшому?
5. Чи можемо ми зробити висновок про темперамент людини за яким-небудь одноразовим проявом? У яких життєвих ситуаціях темперамент проявляється найбільш повно?

Тема 12. Дослідження характеру

1. Характер. та динамічний стереотип.
2. Структура характеру. Вчинок.
3. Підходи до типології рис характеру.
4. Акцентуації характеру.

Питання для самоперевірки

1. У чому сучасна психологія вбачає головну відмінність людей за характером та темпераментом
2. Група студентів мала охарактеризувати свого товариша, використовуючи лише прислівники. В результаті було отримано ряд таких слів: **стриманий, серйозний, емоційностійкий, сумлінний, Ініціативний, чутливий, чуйний, творчий, активний**. Чи всі ці слова описують характер людини? Як це можна визначити?
3. З якої причини в схожих умовах життя і діяльності у людей формуються різні характери?
4. Чому виховання характеру дітей рекомендують починати з формування звичок поведінки?
5. З якої причини в схожих умовах життя і діяльності у людей формуються різні характери?
6. Спробуйте написати риси свого характеру, які з них є провідними?
7. У чому виявляється акцентуація характеру особистості?
8. Яким є механізм формування властивостей характеру?

IV ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Практична робота №1 Методи досліджень у психології

Мета: ознайомитись з основними принципами досліджень у загальній психології, її методами та найпростішими прийомами статистичної обробки фактичних даних.

План практичного заняття

1. *Методологія дослідження. Метод дослідження. Методика дослідження.*
2. *Основні види психологічних досліджень: спостереження, види спостереження; експеримент, види експерименту;*
3. *бесіда, види бесід; інтерв'ю, анкетування, біографічний метод; вивчення продуктів діяльності; тестування, метод зрізів.*
4. *Етапи проведення дослідження. Валідність даних. Надійність даних.*

Література

1. Дубравська Д. М. Основи психології: навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 280 с.
2. Основи психології /За ред. О.В. Киричука, А. Роменця. К., 2002. С.46–90.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. К., 2006, С.69-83.
4. Загальна психологія: підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.

Практичні завдання №

а) підрахувати середньоарифметичний показник за формулою:

$$\bar{X} = \frac{X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_n}{n}$$

$$X = \underline{\hspace{2cm}} =$$

де – x_1, x_2, x_3, x_n ,- окремі значення (варіанти); n – кількість варіантів.

б) визначити міру розсіювання окремих варіантів, тобто ступінь однорідності окремих показників за формулою:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum d^2}{n}}$$

Де σ - міра розсіювання; d - відхилення кожного окремого варіанту x_n від $\bar{x}$

в) визначити коефіцієнт варіації за формулою:

$$V = \frac{\sigma}{\bar{x}}$$

n

$$V = \frac{\sigma}{\bar{x}} =$$

Хід виконання. Підрахунок даних виконати, користуючись таблицею:

учня	Кількість прочитаних слів, X	Відхилення від $\bar{x}$, d	d^2
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
Σ			

Висновок до завдання 1.

Наскільки показовим є середньоарифметичне? (використайте припущення: якщо $\bar{x}$ вкладається в $\pm 3\sigma$, то $\bar{x}$ - є показовим; чим менший коефіцієнт варіації, тим вибірка більш

однорідна). _____

Практична робота №2 Дослідження уваги

Мета: уявити психологічну сутність уваги, її роль в пізнавальній і практичній діяльності людини. Засвоїти найважливіші показники якостей уваги і методи їх дослідження. З'ясувати вплив уваги на формування особистісних якостей людини.

План практичного заняття

1. *Поняття уваги. Функції уваги.*
2. *Види уваги*
3. *Властивості уваги*
4. *Історія дослідження уваги*

Література

1. Практикум із загальної психології / За ред. Т. І. Пашукової. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. 204 с.
2. Психологія: підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. К.: Либідь, 2001. 390 с.

Практичне завдання

Мета: дослідження стійкості уваги за допомогою коректурної проби.

Обладнання: бланк коректурної проби О.Г. Іванова-Смоленського, секундомір, олівець.

Хід роботи. Піддослідному зачитується інструкція: “На спеціальному бланку надруковані різні літери.(див Додаток А) Ваше завдання - продивлятися літери по рядках зліва на право, начебто читаєте, і закреслювати ті з них, котрі я зараз вам назву. Робити це потрібно якомога скоріше, але бути уважним не допускаючи помилок. Працювати почнете за моєю командою. Спочатку будете підкреслювати літеру “К” і викреслювати літеру “Н”. Коли через деякий час я скажу “риска”, ви повинні провести вертикальну лінію в тому місці рядка, де вас застала команда. Тепер поміняйте спосіб роботи на протилежний: підкреслюйте “Н” і викреслюйте “К”. При наступній команді “риска” – знову поверніться до попередньої роботи, поставивши риску. Які є запитання ? Приготувались. Почали.”

За командою “почали” експериментатор включає секундомір. Дослід продовжується 10 хвилин. Кожної хвилини подається команда “риска”.

Обробка результатів

Протокол

Дата _____ Піддослідний _____ Експериментатор _____

Самопочуття піддослідного _____

t	Кількість проглянутих знаків (S)	К–сть прав. підкреслен их і викреслени х знаків (C)	К–сть неправ. підкресле них і викреслен их знаків (W)	К–сть пропущ. знаків (O)	Коеф. прави ль- ності (B)	Коеф . прод ук- тивно сті (E)
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
Σ						

На основі отриманих кількісних оцінок слід розраховувати наступні показники:

коефіцієнт правильності:

$$B = \frac{C - W}{C + O} = \frac{\quad}{\quad}$$

коефіцієнт продуктивності: $E = S \times B = \quad$

Характер змін кількості помилок по хвилинам вказує на стійкість уваги, її динаміку. Наочного представлення динаміки перебігу уваги можна побудувати графік працездатності і графік стійкості уваги, відклавши на осі ординат результати по кожній хвилині, а на осі абсцис – час виконання завдання.

Висновок

Після закінчення роботи піддослідного просять дати звіт про те, наскільки важко було виконувати роботу, в чому були труднощі, чи втомився піддослідний. Ці суб'єктивні звіти допоможуть експериментатору дати змістовну характеристику отриманим кількісним даним.

Практична робота №3 Дослідження пам'яті

Мета: засвоїти психологічний зміст поняття “пам’ять”, психологічні теорії пам’яті, ознайомитись з методами діагностики процесів пам’яті, а також з мнемічними прийомами.

План практичного заняття

1. *Феномени: пам’ять, мнемічна діяльність, образи уявлення.*
2. *Види пам’яті.*
3. *Процеси пам’яті*
4. *Класичні експерименти з вивчення пам’яті*

Література

1. Дубравська Д. М. Основи психології: навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 280 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.
3. Загальна психологія / за заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. Вінниця: Нова книга, 2004. 704 с.
4. Психологічна енциклопедія /Автор–упорядник О. Степанова. К.: Академвидав, 2006 424 с.

Практичне завдання

Мета: дослідження довільного запам’ятовування в умовах емоційного підкріплення.

Оснащення: олівець, папір.

Хід роботи

Інструкція 1: “Я продиктую слова. Послухайте їх і спробуйте запам’ятати. Після команди: “Пишіть!”, візьмете олівець і в стовпчик у будь-якій послідовності запишете те, що запам’ятали. Перепитувати не можна. На запис – 40 секунд. Після команди: “Стоп!” , припиніть писати і підкресліть останнє слово. Які питання? Приготуйтеся!”

Проводиться **перший** дослід.

Слова для запам’ятовування: *вода, ялинка, книга, доба, номер, каша, муха, рука, нива, коса.*

Після цього за такою ж інструкцією експериментатор читає піддослідному числа.

Проводиться **другий** дослід.

Числа: 19, 63, 85, 37, 51, 94, 70, 56, 49, 29.

Далі дається інша інструкція, мета якої - перевірити вплив позитивної установки на запам'ятовування.

Інструкція 2: “ У Вас дуже добре все вийшло. Повторимо завдання. Спробуйте ще краще запам'ятати якомога більше слів. Якщо у вас достатньо волі, емоційної стійкості, то ви зумієте мобілізуватись. Приготуйтеся. Слухайте!”

Проводиться **третій** дослід.

Слова для запам'ятовування: коза, роса, шуба, мода, нота, кора, ріка, сова, сила, нога.

Після цього за такою ж інструкцією експериментатор читає піддослідному числа. Проводиться **четвертий** дослід.

Числа: 15, 78, 54, 24, 89, 74, 21, 95, 43, 62.

Оцінка і аналіз результатів

Оцінка проводиться шляхом підрахунку загальної кількості записаних піддослідним слів і чисел. Отримані в експерименті оцінки замінюють на стандартний бал. Результати заносяться до протоколу. Робляться відповідні висновки.

Протокол

Піддослідний _____ Вік _____ Дата _____

Самопочуття піддослідного _____

№ дослід у	Відтворений матеріал	Кількість відтвореного матеріалу
1 дослід		
2 дослід		
3 дослід		
4 дослід		

Стандартизація оцінок за шкалою стенограм

Стандарт.оцінка	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Прав. записані слова в 1 досліді	19	17-18	15-16	13-14	11-12	9-10	7-8	4-6	3
Прав. записані числа в 2 досліді	18	16-17	14-15	12-13	10-11	8-9	6-7	4-5	3
Прав. записані слова в 3 досліді	19	17-18	15-16	13-14	11-12	9-10	7-8	4-6	3
Прав. записані числа в 4 досліді	18	16-17	14-15	12-13	10-11	8-9	6-7	4-5	3

Висновок:

Порівняйте результати дослідів і оцініть вплив емоційної установки на запам'ятовування.

- Яка різниця між першим і другим дослідом, де давалась позитивна установка?
- Який матеріал краще запам'ятовувався, на числа чи на слова?

Практична робота №4 Дослідження мислення

Мета: уявити роль мислення в пізнавальній діяльності людини, зв'язок мислення з процесами чуттєвого пізнання і мовленнєвою діяльністю людини; засвоїти основні поняття, що характеризують мисленнєві операції, процес розв'язування мисленнєвих задач, індивідуальні особливості мислення людини.

План практичного заняття

1. *Поняття мислення.*
2. *Види мислення.*
3. *Форми та операції мислення.*
4. *Дослідження проблемного мислення.*

Навчальна література

1. Загальна психологія: підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.
2. Загальна психологія: підручник / за заг. ред. С. Д. Максименка. Вінниця: Нова книга, 2004. 704 с.
3. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. К.: Либідь, 2007. 256 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Центр навч. літератури, 2004. 272 с.
5. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. 487 с.

Практичне завдання

Мета: ознайомитись з методикою діагностики ригідності-гнучкості мислення.

Оснащення: секундомір, задачі Лачінза.

Хід роботи. Експериментатор просить піддослідного розв'язати 10 простих задач. В кожній задачі пропонується за допомогою трьох посудин різного об'єму виміряти потрібну кількість рідини. На посудинах нема ніяких позначок. Задачі розв'язуються письмово. На розв'язування однієї задачі дається не більше двох хвилин. Після розв'язування тренувальної задачі експериментатор кожні дві хвилини дає нову задачу.

Задачі

Тренувальна задача: дано дві посудини – 29 та 3 літри. Як виміряти рівно 20

літрів води?

- № 1. Дано три посудини – 37, 21 і 3 літра. Як відміряти рівно 10 літрів води?
№ 2. Дано три посудини – 37, 24 і 2 літра. Як відміряти рівно 9 літрів води?
№ 3. Дано три посудини – 39, 22 і 2 літра. Як відміряти рівно 13 літрів води?
№ 4. Дано три посудини – 38, 25 і 2 літра. Як відміряти рівно 9 літрів води?
№ 5. Дано три посудини – 29, 14 і 2 літра. Як відміряти рівно 11 літрів води?
№ 6. Дано три посудини – 28, 14 і 2 літра. Як відміряти рівно 10 літрів води?
№ 7. Дано три посудини – 26, 10 і 3 літра. Як відміряти рівно 10 літрів води?
№ 8. Дано три посудини – 27, 12 і 3 літра. Як відміряти рівно 9 літрів води?
№ 9. Дано три посудини – 30, 12 і 3 літра. Як відміряти рівно 15 літрів води?
№ 10. Дано три посудини – 28, 7 і 5 літра. Як відміряти рівно 12 літрів води?

Специфіка даного дослідження передбачає, що експериментатор буде стежити за часом, витраченим піддослідним на розв’язування кожної задачі, фіксуючи його в протоколі. Суть допомоги полягає в тому, щоб нагадувати піддослідним: воду можна тільки доливати та відливати за допомогою посудин. Тобто можна використовувати лише дві арифметичні дії - додавання та віднімання. Якщо досліджуваний робить запис у дужках, то це означає, що він користується іншими посудинами, що за об’ємом дорівнюють числу, записаному в дужках. Це є порушення умови. Воду також не можна “множити чи ділити. Контролюється час розв’язування кожної задачі. Результати розв’язування завдань і витрачений час на розв’язок кожної задачі експериментатор заносить до протоколу.

Протокол

Піддослідний _____ Дата _____ Експериментатор _____

Самопочуття піддослідного _____

№ задачі	Відповіді,	час
1		
2		
3		
4		
5		

6		
7		
8		
9		
10		

Обробка і оцінка результатів

Обробка результатів здійснюється шляхом зіставлення способів розв'язування досліджуваним. На цій підставі визначають характер вироблення установки, чутливість до установки, особливості її фіксації, гнучкість чи ригідність мислення.

Показник швидкості мислення виводиться як середньоарифметичний час, витрачений на розв'язування всіх задач. Середньоарифметичний час, витрачений на розв'язування задач 1 -5 характеризує швидкість вироблення установки. Тому задачі 1 -5 називаються установочними. Вони можуть бути розв'язані тільки більш складним методом.

Характер вироблення установки з'ясовується за допомогою того, як піддослідний розв'язував 3, 4 і 5 задачі. Якщо ці задачі він розв'язував швидко набутих способом (від більшого об'єму віднімав менший), то вироблення установки вважається оптимальним. Коли ж він змінював спосіб запису, була великою величина швидкості мислення при розв'язуванні перших п'яти задач, то це свідчить, що вироблення установки проходило неоптимальним шляхом з ускладненням.

Середньоарифметичний час, витрачений на розв'язування решти 5 задач показує **залежність пошуку розв'язку від установки**. У цьому разі слід враховувати, чи розв'язана задача 10.

Ступінь чутливості до установки перевіряється шляхом аналізу розв'язку задач 6 і 7. Якщо вони розв'язані установочним способом, то ступінь чутливості до установки *високий*, якщо одну розв'язано відповідно до установки, а іншу - в супереч установки, то чутливість *середня*. Якщо ж обидві задачі розв'язано не у відповідності до установки, то чутливість до неї - *слабка*. Задачі 6,7,9,10 називаються критичними, оскільки вони мають два розв'язання.

Особливості фіксації установки визначається за способом розв'язування задач 8 і 9. Коли обидві задачі розв'язано установочним способом, то

установка *фіксована*. якщо обидві розв'язано не установочним способом - немає *фіксації* установки. Іншими словами, розв'язання задач 6 і 7 складним методом свідчить про чуття піддослідного до *фіксації* установки, а 8 і 9 – про стійкість установки.

Індикатором ригідності мислення є задача 10 - вона має один правильний розв'язок, протилежний установці: $7 + 5 = 12$. Якщо задача розв'язана правильно - мислення гнучке, незалежно від чутливості чи *фіксації* установки, так як піддослідний зміг переорієнтуватись на пошук нового. Якщо останню задачу піддослідний не розв'язав і діяв шляхом віднімання від більшого меншого, то його мислення ригідне.

Висновки

Після обробки результатів дослідження важливо правильно проаналізувати взаємозв'язки між швидкістю мислення, характером вироблення установки, ступенем чутливості до установки, особливостями *фіксації* та ригідністю або гнучкістю мислення.

Слід звернути увагу на сталість і кількість повторюваності одного й того ж способу розв'язування. Однак слід мати на увазі, що отримані результати швидкості мислення можуть залежати від самопочуття піддослідного під час експерименту і від його зацікавленості дослідженням.

Практична робота №4 Дослідження уяви

Мета: засвоїти психологічний зміст поняття, місце уяви в загальній структурі пізнавальних процесів, відмінність образів уяви від перцептивних і мнемічних образів.

Основні поняття теми

Уява, антиципація, репродуктивна уява, творча (продуктивна) уява, мрія, аглютинація, гіперболізація, загострення, схематизація, типізація.

Література

1. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. К., 2006, С. 322-342.

Дослідницькі завдання

Протокол №1

[illegible][illegible]

5

Практичне завдання

Мета: визначення рівня складності уяви, ступеня фіксованості образів уяви, гнучкості /ригідності уяви, ступеня її стереотипізації чи оригінальності.

Матеріали: три аркуша паперу розміром 10x16 см без клітинок чи ліній, на першому зображено трикутник, на другому коло, на третьому - квадрат; олівець, секундомір.

Хід роботи

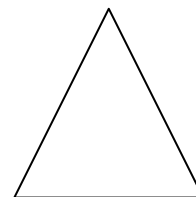
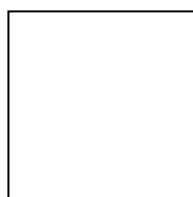
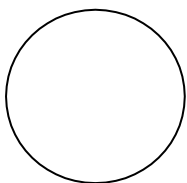
Тестування проводиться в три етапи.

На першому етапі піддослідному дають аркуш паперу, на якому зображено коло діаметром 2,5 см, **на другому етапі** - аркуш із зображенням рівностороннього трикутника зі стороною 2,5 см, **на третьому** - аркуш паперу, де намальовано квадрат, сторона якого теж 2,5 см.

Кожному етапу дослідження передую наступна інструкція. “Використовуючи зображення контуру геометричних фігур, зробіть малюнок. Якість малювання значення не має. Спосіб використання контуру застосовуйте на свій розсуд. За сигналом “Стоп!” малювання припиніть. Час малювання дорівнює одній хвилині на кожному етапі”.

Після закінчення малювання досліджуваному пропонують зробити самозвіт, для чого запитують: “Чи сподобалось Вам завдання? Які почуття виникли у Вас під час його виконання?”

Зразки стимульного матеріалу

Обробка результатів

Обробка результатів і визначення рівнів розвитку уяви, ступеня фіксованості її образів, гнучкості, оригінальності чи стереотипності проводиться шляхом зіставлення змісту й аналізу всіх трьох малюнків.

Визначення складності уяви

Складність уяви констатується за найбільш складним із трьох малюнків. При цьому визначення рівнів складності проводиться за допомогою наступної шкали.

Перший рівень: контур використовується як основна деталь малюнка, сам малюнок простий, без доповнень, є однією фігурою.

Другий рівень: контур використано як деталь, але сам малюнок має додаткові частини.

Третій рівень: контур використано як основну деталь, але малюнок має певний сюжет, при ньому є додаткові деталі.

Четвертий рівень: контур фігури залишається і далі є основною деталлю, проте малюнок - це складний сюжет з доповненням фігурок і деталей.

П'ятий рівень: малюнок має складний сюжет, в ньому контур геометричної фігури використано лише як одну з деталей.

Визначення гнучкості уяви і ступеня фіксованості її образів

Гнучкість уяви залежить від фіксованості її образів. Ступінь фіксованості визначають за кількістю малюнків, які мають один і той же сюжет.

Уява вважається **гнучкою**, коли фіксованість образів не відбивається в малюнках, тобто всі малюнки виконано на різних сюжетах і вони охоплюють як внутрішню, так і зовнішню частини контуру геометричної фігури.

Фіксованість образів слабка і гнучкість середня, якщо два малюнки мають один і той самий сюжет.

Сильна фіксованість образів, ригідність уяви характеризується за малюнками з одним і тим самим сюжетом. Якщо всі малюнки мають однаковий сюжет, незалежно від рівня їхньої складності, - це ригідна уява. Ригідність уяви може спостерігатись і тоді, коли немає або є слабкою фіксація образів уяви, але малюнки виконано виключно всередині контурів геометричних фігур. У цьому випадку увага піддослідного фіксується на внутрішньому просторі контуру.

Визначення ступеня стереотипності уяви

Стереотипність визначається за змістом малюнків. Якщо зміст типовий, то уява вважається стереотипною, якщо не типовий - оригінальною або творчою.

До **типових** малюнків належать малюнки з такими сюжетами:

контур кола - сонце, квітка, людина, обличчя людини, голова зайця, циферблат годинника, колесо, глобус, снігова баба;

контур трикутника - трикутник і призма, будинок і дах, піраміда,

людина з головою- трикутником чи з таким же тулубом, лист, дорожній знак;

контур квадрата - людина з квадратною головою, чи таким же тулубом, робот, телевізор, дім, вікно, акваріум, серветка, лист.

Ступінь стереотипності можна диференціювати за рівнями.

Високий рівень констатується тоді, коли всі малюнки мають типовий сюжет.

Малюнок вважається **оригінальним, а уява творчою**, коли немає стереотипності, всі малюнки виконано на нетипові сюжети.

Висновок

Практична робота №6 Психіка та діяльність. Дослідження мотиваційної сфери особистості.

Мета: уявити психологічну сутність людської діяльності, її відмінність від пристосувальної поведінки тварин і інших форм активності людини. Засвоїти психологічну сутність будови діяльності, психологічні закономірності формування вмінь та навичок.

План практичного заняття

1. Загальне поняття про діяльність. Види діяльностей.
2. Будова діяльності. Мотиваційні аспекти діяльності.
3. Операційні аспекти діяльності. Навички, їх класифікація. Перенос і інтерференція навичок. Характеристика кривих вироблення навичок.

Література

1. Основи практичної психології: підручник / За заг. ред. В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. К.: Либідь, 2003. 536 с.
2. Основи психології: підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. К.: Либідь, 2002. 630 с.
3. Практикум із загальної психології / За ред. Т. І. Пашукової. К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. 204 с.
4. Психологія: підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. К.: Либідь, 2001. 390 с.
5. Русинка І. І. Психологія: навчальний посібник. К.: Знання, 2007. 367 с.

Практичне завдання

Мета: дослідження мотивації до успіху в діяльності

Обладнання: бланк методики Т. Елерса, ручка

Хід роботи. На кожен з нижчезазначених питань відповідайте "Так" або "Ні".

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу па всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль немає діла, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Але відношенню до себе я більш строгий, ніж по відношенню до інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, то йотом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликих паузах для відпочинку.
11. Старанність - це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.
21. Треба покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.
23. Завжди, коли мені треба буде виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли я налаштований на роботу, я роблю це краще і більш кваліфіковано, ніж інші.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.

30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.
36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає великі результати, ніж роботи інших.
38. Багато чого, за що я беруся, що не доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади і положенню.
41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду аж до крайніх заходів.

Обробка результатів

Протокол

Дата _____ Піддослідний _____ Експериментатор _____

Самопочуття піддослідного _____

Ключ. Ви отримали по 1 балу за відповіді "Так" на наступні питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Ви також отримали по 1 балу за відповіді

"Ні" на питання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються.

Підрахуйте суму набраних балів.

Результат:

- Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху;
- Від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до успіху;
- Від 17 до 20 балів: помірковано високий рівень мотивації;
- Понад 21 бали: занадто високий рівень мотивації до успіху.

Висновок:

Контрольні запитання

Чи залежить успіх діяльності від мотивації особистості?

Які фактори впливають на мотивацію особистості?

Як якості особистості впливають на її мотивацію?

Практична робота №7 Вивчення темпераменту

Мета: засвоїти психологічний зміст поняття “темперамент”, основні теорії темпераменту, методи його вивчення.

План практичного заняття

1. *Сила нервових процесів та темперамент*
2. *Теорії темпераменту*
3. *Типи темпераменту*
4. *Дослідження темпераменту в психологічній науці*

Література

1. Психологічна енциклопедія/Автор–упорядник О. Степанова. К.: Академвидав, 2006 424 с.
2. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія: навчальний посібник. К.: Наукова думка, 2000. 190 с.
3. Цимбалюк І. М. Психологія. К.: ВД “Професіонал”, 2004. 304 с.

Практичне завдання

Мета: Дослідження інтро-екстравертованості за запитальником Айзенка.

Обладнання: олівець, бланк опитувальника (див Додаток Б), папір.

Хід роботи.

Без попереднього пояснення мети дослідження піддослідним дається наступна інструкція: ”Ви повинні прочитати перше запитання, потім поставити його номер у своєму зошиті і поряд з номером записати відповідь і т.д. На питання потрібно відповідати тільки “так” чи “ні”. Відповідаючи на питання, не замислюйтесь довго, бо, як правило, перша відповідь, що спала вам на думку, є найбільш правильною”. Опитувальник містить 57 питань, з яких 24 стосується екстра-інтровертованості, 24 – нейротизму і 9 запитань – відносяться до шкали неправди.

Обробка результатів.

Для визначення типу темпераменту потрібно мати величини показників екстравертованості, невротизму, а для оцінки надійності цих показників підраховують величину показника відвертості. Результати дослідження звіряються з “ключем”. Потрібно підсумувати кількість отриманих балів, що збігаються з ключем за кожною шкалою.

“Ключ”

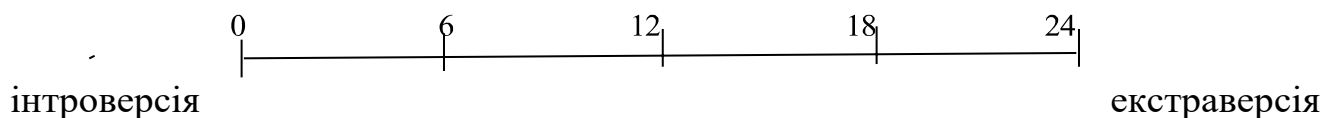
показник відвертості	Так	6 24 36
	Ні	12 18 30 42 48 54
показник екстраверсії	Так	1 3 1 13 17 22 25 27 39 44 5 5 8 0 46 49 3 6
	Ні	5 15 20 29 32 34 37 41 51
показник невротизму	Так	2 4 7 9 11 14 16 19 21 23 26 28 31 38 40 43 45 33 35 47 50 52 55 57

Аналіз результатів

Аналіз результатів доцільно робити тільки в тому випадку, коли вони були достатньо відвертими, при цьому величина індексу відвертості не може перевищувати 4 бали.

На думку Г.Айзенка, поєднання екстраверсії-інтроверсії та невротицизму-емоційної стійкості є властивостями темпераменту, які визначають його тип. Властивості екстраверсії та інтроверсії протилежні, так як і невротицизм - емоційна стійкість.

Їх можна подати на континіумі, де величина одного з показників, наприклад екстраверсія Е 0 - 12 означає відсутність екстраверсії, тобто інтроверсію, а величина 13 -24 - виявляє екстраверсію.

Рівень екстраверсії визначають за таблицею

Індекс екстраверсії	Рівень екстраверсії-інтроверсії
0 - 6	висока інтроверсія
7 - 12	середня інтроверсія
13 - 18	середня екстраверсія
19 - 24	висока екстраверсія

Аналогічне співвідношення мають полярні властивості невротицизму-емоційної стійкості.

Їхні рівні визначаються на основі тих же інтервалів, що і рівні екстраверсії інтроверсії.

Після характеристики вже вказаних пар властивостей темпераменту можна приступити до конструювання типів темпераменту. Типи темпераменту представлені на наступній схемі.

Висновок

Практична робота №8 Дослідження характеру

Мета: засвоїти психологічний зміст поняття “характер” як однієї з індивідуально-психологічних феноменів особистості; уявити зв’язок характеру з темпераментом і особистісними якостями; засвоїти зміст симптомокомплексів характеру та психологічних умов його формування.

Основні поняття

1. *Поняття характеру та динамічного стереотипу.*
2. *Структура характеру. Вчинок. Провідні риси характеру. Типові риси характеру.*
3. *Акцентуації рис характеру. Психопатії.*
4. *Формування характеру.*

Література

1. Дубравська Д. М. Основи психології: навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 280 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.
3. Загальна психологія: підручник / За заг. ред. С. Д. Максименка. Вінниця: Нова книга, 2004. 704 с.
4. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. К.: Либідь, 2007. 256 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Центр навч. літератури, 2004. 272 с.

Лабораторна робота № 8

Мета: ознайомитись з методами і методикою визначення рівня самооцінки.

Матеріал: протокол зі списком слів, які характеризують окремі якості особи.

Хід роботи

Процедура дослідження складається з двох серій. Перша серія

Досліджуваному пропонують прочитати уважно слова, які визначають

риси особистості і розглянути їх з погляду соціальної значущості та бажаності. Потім ці слова потрібно проранжувати, оцінивши кожне в балах від 20 до 1. Оцінку 20 потрібно поставити в колонці

№ 1 ліворуч від риси, яка, на погляд досліджуваного, є найбільш корисною і важливою для людей. Оцінку 1 - у цій же колонці ліворуч від риси, яка найменш корисна, значима, бажана. Всі інші оцінки, від 19 до 2, слід поставити згідно ставлення піддослідного до інших рис.

Двічі риса не оцінюється. Друга серія

Завдання другої серії полягає у визначенні уявлення людини про свої власні риси, тобто “Я- реального”. Як і в першій серії, досліджуваного просять проранжувати слова, однак з погляду того, чи притаманні ці риси йому самому. Інструкція: “Прочитайте знову всі слова, які визначають риси особистості. Розгляньте ці риси з погляду належності їх Вам.

Проранжуйте їх у колонці № 2, оцінивши кожну від 20 до 1. Оцінку 20 поставте справа від тієї риси, яка, на Ваш погляд, притаманна Вам найбільше, оцінку 19 поставте тій рисі, яка характерна для вас трохи менше, ніж перша, і так далі. Пильуйте, щоб оцінки не повторювались”.

Протокол

Піддослідний _____ вік _____ дата _____ експериментатор _____

№ 1	Риси особистості	№ 2	d	d ²
	поступливість			
	сміливість			
	запальність			
	нервозність			
	терпимість			
	захоплюваність			
	пасивність			
	холодність			
	ентузіазм			
	обережність			
	вередливість			
	повільність			
	нерішучість			
	енергійність			
	життєрадісність			
	помисливість			
	упертість			
	безпечність			
	соромливість			
	відповідальність			
				$\sum d^2 =$

Обробка результатів

Мета обробки результатів - визначення зв'язку між ранговими оцінками рис особистості, які входять в уявлення "Я-ідеальне" і "Я-реальне". Міра зв'язку встановлюється за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спирмена. При цьому оцінки від 1 до 20 приймаються за рангові ряди і вираховується різниця рангів (d) і квадрат різниці (d^2).

Отримані дані заносяться в формулу рангової кореляції

$$r = 1 - 6 \times \frac{\sum d^2}{n(n^2 - 1)},$$

де n - число запропонованих рис

($n = 20$), d - різниця між рангами.

Ця формула має спрощений вигляд, так як кількість рис, що

використовуються стало (20): $r = 1 - 0.00075 \times \sum d^2 = \dots$

Оцінка результатів

Коефіцієнт рангової кореляції може бути в межах від -1 до +1.

Якщо одержаний коефіцієнт не менше -0.37 і не більше +0.37, то це вказує на слабкий, незначний зв'язок (або на те, що його немає) між уявленнями людини про риси свого ідеалу і про свої реальні риси. Такий показник може бути отримано через недотримання досліджуваним інструкції. Та якщо інструкція виконувалась, то подібний зв'язок означає те, що піддослідний має нечітке і недиференційоване уявлення про своє «Я-реальне».

Значення коефіцієнта від + 0.38 до +1 засвідчує наявність позитивного зв'язку між «Я- ідеальним» і «Я-реальним». Величина коефіцієнта кореляції засвідчує завищення самооцінки. При цьому, якщо значення коефіцієнта перебувають в інтервалі від +0.39 до +0.89, то у досліджуваного є лише тенденція до завищеної самооцінки, а якщо в інтервалі від + 0,9 до + 1, то його самооцінку можна назвати неадекватно завищеною.

Значення коефіцієнта кореляції в інтервалі від - 0, 38 до -1 засвідчує значущий негативний зв'язок між «Я-ідеальним» і «Я-реальним». Він відображає невідповідність або розбіжність уявлення людини про те. якою їй потрібно бути, і те, якою вона є насправді за її уявленнями. Цю невідповідність пропонується інтерпретувати як занижену самооцінку. Чим ближче коефіцієнт до -1, тим більший ступінь невідповідності.

Висновок

V ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги до реферату

- Мова – державна.
- Стиль – науковий.
- Послідовність – логічна.
- Формат сторінок – А4.
- Шрифт та розмір – Times New Roman, 14.
- Міжрядковий інтервал – полуторний.
- Обсяг реферату: 5-10 стор. (шкільний), 10-20 стор. (студентський), 15-30 стор. (для вступників в аспірантуру).
- Поля: ліве поле – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє – 20 мм (або 25 мм і 20 мм відповідно, в залежності від умов навчального закладу).
- Простий план – 3-4 розділи.
- Список джерел – 10-15 найменувань.
- Заголовки розділів пишуться – ВЕЛИКИМИ літерами.
- Заголовки підрозділів пишуться – Маленькими літерами (крім першої).

Структура реферату

- Титульна сторінка реферату;
- зміст або
- вступ;
- основна частина;
- висновок;
- список використаної літератури.

Зміст до реферату містить перелік розділів, підрозділів і номери сторінок до них. Часто замість змісту, вимагають написати план. План може бути простим, коли потрібно пронумерованим списком перерахувати назва параграфів реферату, і складовим, коли крім параграфів вказують і їх підпункти.

Вступ зазвичай складає сторінку-півтори. Головна його мета – ввести читача в суть проблеми. У вступі обґрунтовується вибір теми (чим вона важлива), її актуальність. Обкреслюємо цілі та завдання роботи. Якщо це необхідно, робимо короткий огляд використаних джерел. Якщо спочатку написати вступ не вийшло, це можна зробити після написання висновку, коли всі думки систематизовані та отримали остаточне оформлення.

Основна частина. Перед тим, як приступити до написання основної частини, необхідно визначитися з назвами глав і параграфів – основні вимоги до реферату. Далі слід вибудувати ланцюжок викладу, щоб не порушити послідовності думок і не відступити від заданої теми. Максимально освітлюйте головні аспекти, в основній частині реферату потрібно викласти основні концепції, викладені в джерелах. Обов'язково посилайтеся на автора, якщо використовуєте цитати: це показник вашої наукової “підкованості”. При цитуванні оформляються посилання. Існує декілька варіантів їх оформлення, наприклад, виноски можуть виноситись у кінець сторінки, а можуть зазначатися

коротко у квадратних дужках номер джерела в списку літератури та вихідну сторінку цитати ([10, с. 355]), тому уточнити їх оформлення краще заздалегідь.

Висновок. У висновку у стислій формі наводяться загальні підсумки щодо головної теми, а також викладається власний погляд на проблему та її вирішення.

Список використаної літератури, або бібліографія – це систематизоване складання списку використаних джерел.

Тематика рефератів

1. Загальна характеристика методів психології.
2. Метод спостереження та його загальна характеристика.
3. Типові помилки в психологічному спостереженні.
4. Умови ефективного спостереження.
5. Поняття про метод експерименту.
6. Види експериментів у психологічних дослідженнях.
7. Етапи проведення експерименту. Помилки в експериментальному дослідженні та методи запобігання їм.
8. Умови ефективного проведення експерименту.
9. Загальна характеристика методу анкетування.
10. Зміст основних процедур контент-аналізу.
11. Специфіка застосування контент-аналізу (на матеріалі методики незавершених речень Б. Форера).
12. Психодіагностичні методи дослідження особливостей нервової системи та типу темпераменту.
13. Процедура дослідження екстраверсії — інтроверсії та нейротизму (на основі опитувальника Г. Айзенка).
14. Визначення властивостей нервової системи за психомоторними показниками (на основі методики Ільїна).
15. Специфіка використання тепінг-тесту.
16. Психодіагностичні дослідження здібностей особистості.
17. Організація та проведення дослідження з визначення комунікативних і організаторських здібностей (методика КОС-2).
18. Особливості застосування методу продуктів діяльності (продуктів образотворчої діяльності).
19. Психодіагностичні методи дослідження мотиваційної сфери та саморегуляції.
20. Переваги та недоліки методу спостереження.
21. Характеристика лабораторного та природного експерименту.
22. Загальна характеристика видів психодіагностичних тестів.

VI ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Перевірочна контрольна робота

Дайте відповідь на запитання.

1. Що є предметом психології?
2. Які основні групи психічних явищ вивчає психологія?
3. Назвіть фундаментальні методологічні принципи сучасної психології і коротко розкрийте їх зміст.
4. Що є спільного у лабораторному і природному експериментах і чим вони відрізняються?
5. Чи є підстави стверджувати, що бесіда, анкетування, інтерв'ю — суб'єктивні методи? Як потрібно ставитись до даних, що отримуються за їх допомогою?
6. Які психічні якості можна пізнати шляхом аналізу продуктів діяльності та процесу її перебігу?
7. Назвіть типові помилки в психологічному спостереженні.
8. Які умови ефективного спостереження?
9. Які етапи можна виділити в психологічному дослідженні?
10. Перерахуйте основні недоліки та переваги методу анкетування, інтерв'ю та бесіди.
11. Які є види психологічних тестів та чому їх специфіка?
12. Що таке проєктивні методики, на основі якого механізму вони були створені?
13. Чим контент-аналіз відрізняється від методу аналізу продуктів діяльності?
14. Які існують види контент-аналізу?
15. Поміркуйте які обмеження мають методи психології? Чи в повній мірі вони здатні дослідити психічні явища та внутрішній світ людини?

Творчі завдання

1. Розробіть анкету з 10 питань на вивчення мотивації до навчання учнів 8 класу.
2. Наведіть приклади проєктивних методик та яка процедура їх застосування.

Питання до екзамену

1. Загальна характеристика методів психології.
2. Етапи психологічного дослідження.
3. Принципи психологічного дослідження.
4. Математичні методи в психології
5. Поняття надійності, валідності результатів дослідження репрезативності вибірки дослідження.
6. Метод спостереження та його загальна характеристика.
7. Типові помилки в психологічному спостереженні.
8. Умови ефективного спостереження.
9. Поняття про метод експерименту.
10. Види експериментів у психологічних дослідженнях.
11. Етапи проведення експерименту.
12. Помилки в експериментальному дослідженні та методи запобігання їм.
13. Умови ефективного проведення експерименту.
14. Сутність і особливості тестування.
15. Види психологічних тестів.
16. Умови ефективного тестування.
17. Техніка проведення психологічного дослідження.
18. Загальна характеристика методу анкетування.
19. Види питань в анкеті.
20. Основні правила укладання анкет.
21. Умови ефективного анкетування.
22. Контент-аналіз як різновид методу вивчення продуктів діяльності.
23. Зміст основних процедур контент-аналізу.
24. Труднощі проведення контент-аналізу.
25. Особливості використання схеми спостереження А. Залужного.
26. Аналіз впливу експериментальної ситуації на поведінку досліджуваних.
27. Експериментально-психологічні методи дослідження мислення та мовлення людини.
28. Відчуття. Дослідження відчуттів психофізичними методами.
29. Сприйняття. Історія дослідження феномену.
30. Геометричні ілюзії зорового сприйняття (ілюзія Мюллера-Лайера).
31. Ілюзії установки.
32. Уявлення і уява. Загальна характеристика методів дослідження.
33. Пам'ять. Загальна характеристика методів дослідження.
34. Дослідження мимовільного запам'ятовування і умов його продуктивності.
35. Дослідження динаміки процесу заучування.
36. Дослідження безпосереднього і опосередкованого запам'ятовування.
37. Порівняння процесів відтворення і пізнання.
38. Дослідження чинників, що впливають на збереження матеріалу пам'яті.
39. Увага. Загальна характеристика методів дослідження.
40. Дослідження переключення уваги (за допомогою таблиць Шульте в модифікації Марищука, Сисоева і ін.).

VII КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання та вимоги/ Система оцінювання та критерії

Загальна система оцінювання курсу	участь в роботі впродовж семестру/екзамен - 55/45
Семінарські/практичні заняття	Робота на семінарських заняттях: Індивідуальний виступ - від 3 до 5 балів (не менше 2 разів). Доповнення до виступу іншого студента - 1-2 бали. Участь у науковій дискусії та бесіді –до 2 балів. Виконання письмової контрольної роботи –до 10 балів. Написання та захист рефератів, або виконання презентації, або виконання індивідуального творчого завдання –до 10 балів. Виконання лабораторної роботи –до 7 балів (обов'язкове виконання)
Умови допуску до підсумкового контролю	Накопичення 35 балів за всі види робіт

VIII ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література.

1. Дрозденко К.С. Загальна психологія у практичному вимірі: підручник. К.: ВД “Професіонал”, 2007. С. 366- 461.
2. Дубравська Д. М. Основи психології: навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 280 с.
3. Загальна психологія: підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.
4. Їїна М.Л. Загальна психологія: теорія та практикум : навч. посібник. Суми: Унів. кн., 2011. 352 с.
5. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. К.: Либідь, 2007. 256 с.
6. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
7. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Видавництво Ліра-К, 2021. 364 с.
8. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. 487 с.
9. Практикум із загальної психології / За ред. Т. І. Пашукової. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. 204 с.

Допоміжна література

1. Гончарук П. А., Сингаївська І. В. Загальна психологія: Пропедевтика (модульний курс): навчальний посібник. Київ: Університет економіки та права "КРОК", 2009. 220 с
2. Психологічна енциклопедія/ Автор–упорядник О. Степанова. К.: Академвидав, 2006 424 с.
3. Іставей Роб. Як запам'ятовувати майже все і завжди: Приголомшливі лайфаки для прокачки вашої пам'яті/ пер. з англ. І. Віннічук. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 176 с.
4. Москалець В.П. Загальна психологія: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 564 с.
5. Наукові публікації кафедри психології. URL: <https://www.krok.edu.ua/ua/pro-krok/pidroz dili/navchalni/kafedra-psikhologii/naukovi-publikatsiji>
6. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. К.: Кондор, 2012. 576с.
7. Партико Т.Б. Психологія : підручник. Київ: Ін Юре, 2014. 665 с.
8. Поліщук С.А. Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів : навч.-метод. посібник. Суми: Унів. кн., 2012.135 с.
9. Приходько Ю.О. Практична психологія: Введення у професію : навч. посібник. 2-ге вид. К.: Каравела, 2010. 233 с.
10. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посібник. К.: Академвидав, 2011. 465 с.
11. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія: навчальний

посібник. К.: Наукова думка, 2000. 190 с.

12. Цимбалюк І. М. Психологія. К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с.

ДОДАТКИ

Коректурна таблиця

ЕЗНГАРХМФПУЮНКЯЗГШВИЧАЖЛСОЕДТВИТШП
ДЛОУЖАГЗДВЮЯИФМСХУКШЛПТЕБРЖНЧОКБРЧМЗС
ХИГХЛЯЧЗДЕЖОФОНВГУШТЮКМАПИБРВЕНПАКРА
МОЧРПДХИЮПЖШГВФСЗСБОЯЖХЛЮВЕБДКТФ
ЛПЕЗБУТНВСОЮМЮПЖЕШЖНВРТХСКЛПАХИШДАГГ
ХБПКШЗПЮВРБХПАЕТЖДЖСГРВХСЮГИКВРГМАИТК
ОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИ
ОСВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМК
ЧЗШАЖКЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГ
ЛВРГАМКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКГЮ
ТЛЕФГЖЮУПШСРДЕАТЛБЗКИНФЯВПЧМОЗАГНБВИО
МШСЯСНЛЧОЖВМФЕЮЗУХДРТГКБИАНДКХУЖГЗШЯ
НБХЮЯВЧЮФДПСЗИХПЧЖГОВШЖСВУАРЛМТ
БДКОМВЗСЮХНГЯЖВСЮИМПЕТЕРШУХКПЛЖИУЧФРЕ
ЗНГАРХМФПУЮНКЯЗГШВИЧАЖЛСОЕДТВИТШП
ДЛОУЖАГЗДВЮЯИФМСХУКШЛПТЕБРЖНЧОКБРЧМЗС
ХИГХЛЯЧЗДЕЖОФОНВГУШТЮКМАПИБРВЕНПАКРА
МОЧРПДХИЮПЖШГВФСЗСБОЯЖХЛЮВЕБДКТФ
ЛПЕЗБУТНВСОЮМЮПЖЕШЖНВРТХСКЛПАХИШДАГМ
ТРГЖМЖУЗХДЛПАЕКВРНЮИЧБФЯОГТШСАДКОЧИБФ
СЕПСМФЮОНЯЧХЛРЕАУДЗЖТГШВИКБЛНПВЗ
АУРГОЛКЮХУШЮМНВПСЯСХЕЗНПЧОЖФАЖНТБКДИР
ЧЗЕКМХТЮЖЧБРВСШВГСБЖПИЮУДПХАЕНТМЛЖМП
ДЖУШСЕМПТОНЮАВКБИЧРЛХЯУДЕФЗГКОАНГНЛРБЗ
ЯЮБОЖХМУФДТПАЧГСЗКЕВРНЛИШИВТФХ
ГАЖМПГТКПОУРИДНВЧЮЛСЯЕХФБЗАШЖМДКОСШЧ
НЛХБНЯОЧШЛФХМСЗАЕВПГЖТКИДЮРБУЮРИЗУМД
ТФЕКИГЮСХВЯГСЖДЖТЕАПХБРВЮПЗШАКОШЯДЗАК
НХЮРХЛУЖСВНЧПЕПВЖЗЛШЮИОФМЕГИБМРИТКОБ
ЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИ
ОСВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМК
ЧЗШАЖКЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГ
ЛВРГАМКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКГЮ
ТЛЕФГЖЮУПШСРДЕАТЛБЗКИНФЯВПЧМОЗАГНБВИО
МШСЯСНЛЧОЖВМФЕЮЗУХДРТГКБИАНДКХУЖГЗШЯ
НБХЮЯВЧЮФДПСЗИХПЧЖГОВШЖСВУАРЛМТ
БДКОМВЗСЮХНГЯЖВСЮИМПЕТЕРШУХКПЛЖИУЧФРД
ЛОУЖАГЗДВЮЯИФМСХУКШЛПТЕБРЖНЧОКБРЧМ
ЗСХИГХЛЯЧЗДЕЖОФОНВГУШТЮКМАПИБРВЕНПАКР
АМОЧРПДХИЮПЖШГВФСЗСБОЯЖХЛЮВЕБДКТФ
ЛПЕЗБУТНВСОЮМЮПЖЕШЖНВРТХСКЛПАХИШДАГМ
ТРГЖМЖУЗХДЛПАЕКВРНЮИЧБФЯОГТШСАДКОЧМДТ
ФЕКИГЮСХВЯГСЖДЖТЕАПХБРВЮПЗШАКОШЯ
ДЗАКНХЮРХЛУЖСВНЧПЕПВЖЗЛШЮИОФМЕГИБМРИТ
КОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИОСВ

ЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМКЧЗШ
АЖКЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГЛВР
ГАМКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКГД
ЗАКНХЮРХЛУЖСВНЧПЕПВЖЗЛШЮИОФМЕГИБМИТК
ОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИ
ОСВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМГ
ХБПКШЗПЮВРБХПАЕТЖДЖСГРВХСЮГИКВРГМА
ИТКОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИОС
ВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМКЧЗ
ШАЖКЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГЛ
ВРГАМКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКЮ
ТЛЕФГЖЮУПШСРДЕАТЛБЗКИНФЯВПЧМОЗАГНБВИО
МШСЯСНЛЧОЖВМФЕЮЗУХДРТГКБИАНДКХУЖГЗШЯ
НБХЮЯВЧЮФДПСЗИХПЧЖГОВШЖСВУАРЛМТБДКОМ
ВЗСЮХНГДЯЖВСЮИМПЕТЕРШУХКПЛЖИУЧЗНГАРХ
МФПУЮНКЯЗГШВИЧАЖЛСОЕДТВИТШП
ДЛОУЖАГЗДВЮЯИФМСХУКШЛПТЕБРЖНЧОКБРЧКЧШ
АЖКЯДХИСВПБЗНГАРХМФПУЮНКЯЗГШВИЧАЖЛСОЕ
ДТВИТЛПЕЗБУТНВСОЮМЮПЖЕШЖНВРТХСКЛПАХИ
ШДАГГХБПКШЗПЮВРБХПАЕТЖДЖСГРВХСЮГИКВРГ
МАИТКОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШ
ОСВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМК
ЧЗШАЖКЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГ
ЛВРГАМКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКГЮ
ТЛЕФГЖЮУПШСРДЕАТЛБЗКИНФЯВПЧМОЗАГНБВИО
МШСЯСНЛЧОЖВМФЕЮЗУХДРТГКБИАНДКХУЖГЗШЯ
НБХЮЯВЧЮФДПСЗИХПЧЖГОВШЖСВУАРЛМТ
БДКОМВЗСЮХНГДЯЖВСЮИМПЕТЕРШУХКПЛЖИУЧФРЕ
ЗНГАРХМФПУЮНКЯЗГШВИЧАЖЛСОЕДТВИТШП
ДЛОУЖАГЗДВЮЯИФМСХУКШЛПТЕБРЖНЧОКБРЧМЗС
ХИГХЛЯЧЗДЕЖОФОНВГУШТЮКМАПИБРВЕНПАКРА
МОЧРПДХИЮПЖШГВФСЗСБОЯЖХЛЮВЕБДКТФ
ЛПЕЗБУТНВСОЮМЮПЖЕШЖНВРТХСКЛПАХИШДАГМ
ТРГЖМЖУЗХДЛПАЕКВРНЮИЧБФЯОГТШСАДКОЧИБФ
СЕПСМФЮОНЯЧХЛРЕАУДЗЖТГШВИКБЛНПВЗ
АУРГОЛКЮХУШЮМНВПСЯСХЕЗНПЧОЖФАЖНТБКДИР
ЧЗЕКМХТЮЖЧБРВСШВГСБЖПИЮУДПХАЕНТМЛЖМП
ДЖУШСЕМПТОНЮАВКБИЧРЛХЯУДЕФЗГКОАНГНЛРБЗ
ЯЮБОЖХМУФДТПАЧГСЗКЕВРНЛИШИВТФХ
ГАЖМПГТКПОУРИДНВЧЮЛСЯЕХФБЗАШЖМДКОСШЧ
НЛХБНЯОЧШЛФХМСЗАЕВПГЖТКИДЮРБУЮРИЗУ

МДТФЕКІГЮСХВЯГСЖДЖТЕАПХБРВЮПЗШАКОШЯДЗ
АКНХЮРХЛУЖСВНЧПЕПВЖЗЛШЮИОФМЕГИБМРИТК
ОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИОСВЧЕ
ХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМКЧЗШАЖ
КЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГЛВРГА
МКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКГЮ
ТЛЕФГЖЮУПШСРДЕАТЛБЗКИНФЯВПЧМОЗАГНБВИО
МШСЯСНЛЧОЖВМФЕЮЗУХДРТГКБИАНДКХУЖГЗШЯ
НБХЮЯВЧЮФДПСЗИХПЧЖГОВШЖСВУАРЛМТ
БДКОМВЗСЮХНГЯЖВСЮИМПЕТЕРШУХКПЛЖИУЧФРД
ЛОУЖАГЗДВЮЯИФМСХУКШЛПТЕБРЖНЧОКБРЧМ
ЗСХИГХЛЯЧЗДЕЖОФОНВГУШТЮКМАПИБРВЕНПАКР
АМОЧРПДХИЮПЖШГВФСЗСБОЯЖХЛЮВЕБДКТФ
ЛПЕЗБУТНВСОЮМЮПЖЕШЖНВРТХСКЛПАХИШДАГМ
ТРГЖМЖУЗХДЛПАЕКВРНЮИЧБФЯОГТШСАДКОЧМДТ
ФЕКІГЮСХВЯГСЖДЖТЕАПХБРВЮПЗШАКОШЯДЗАК
НХЮРХЛУЖСВНЧПЕПВЖЗЛШЮИОФМЕГИБМРИТКОБ
ЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИ
ОСВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМК
ЧЗШАЖКЯДХИСВПБЮРЖПВУЮШАТХСГМКРАТЮДДРГ
ЛВРГАМКЕТНЧЗОУБХФПЛЖШЯИСЮДЮХВТУ
ПЯИХНЛУТШИВБКОГЗ МХЯРДАЧЕЮЖСФНПДСРКГД
ЗАКНХЮРХЛУЖСВНЧПЕПВЖЗЛШЮИОФМЕГИБМИТК
ОБЕМФОИЮШЛЗЖВПЕПЧНВСЖУЛХЮРХБЯЗШИ
ОСВЧЕХТЕСПМННОЖХШНАЕЧЮПЖВЛЮФОВПАКЧМГ
ХБПКШЗПЮВРБХПАЕТЖДЖСГРВХСЮГИКВРГМА

**Опитувальник
Айзенка**

1. Чи часто ви відчуваєте потяг до нових вражень, для того, щоб “сколихнутись”, відчути збудження?
2. Чи часто Ви відчуваєте потребу в тих друзів, котрі Вас розуміють, можуть втішити, підбадьорити?
3. Ви людина безтурботна?
4. Чи замислюєтесь Ви перед тим, як що-небудь вчинити?
5. Чи можна сказати, що Вам важко іноді відповідати “ні”?
6. Якщо Ви обіцяєте щось зробити, чи завжди Ви дотримуєтесь своєї обіцянки?
7. Чи часто в Вас бувають спади чи підйоми настрою?
8. Зазвичай, Ви говорите і дієте швидко, не роздумуючи?
9. Чи часто Ви відчуваєте себе нещасливою людиною без достатніх причин?
10. Чи зробили б Ви будь-що на спір?
11. Виникає в Вас почуття ніяковіння і зніяковіння, коли Ви хочете завести розмову з симпатичним (симпатичною) незнайомою дівчиною чи хлопцем?
12. Ви виходите з себе, сердитесь?
13. Чи часто Ви дієте під впливом миттєвого настрою?
14. Як часто Ви хвилюєтесь через те, що зробили, чи сказали щось таке, чого не потрібно було б чинити чи говорити?
15. Чи надаєте Ви перевагу книжкам, ніж зустрічам з людьми?
16. Вас легко образити?
17. Чи любите Ви часто бувати в компаніях?
18. Чи бувають в вас іноді думки, котрі Ви б хотіли заховати від інших?
19. Чи вірно, що Ви іноді повні енергії так, що все горить у руках, а іноді зовсім мляві?
20. Чи хочете Ви мати менше друзів, але таких, щоб вони були близькими?
21. Ви часто мрієте?
22. Коли на Вас кричать, Ви відповідаєте тим же?
23. Чи часто Вас турбує почуття провини?
24. Чи всі Ваші звички хороші і бажані?
25. Чи здатні Ви дати волю своїм почуттям і гарно повеселитись?
26. Чи вважаєте Ви себе людиною збудливою і чутливою?
27. Чи вважають Вас людиною веселою і жвавою?
28. Чи часто, Ви зробивши деяку справу, відчуваєте, що могли б зробити її краще?
29. Ви більше мовчите, коли буваєте в спілкуванні з іншими?
30. Ви іноді вдаєтесь до пліток?
31. Чи буває так, що Ви не спите через те, що різні думки лізуть Вам у голову?
32. Якщо Ви хочете про щось дізнатись, Ви надаєте перевагу книзі, ніж тому, щоб когось спитати?
33. У Вас буває серцебиття?
34. Чи подобається Вам робота, яка потребує постійно уваги?
35. Чи бувають у Вас напади тремтіння?
36. Чи завжди б Ви платили за перевезення багажу, якби не боялися перевірки?
37. Вам неприємно знаходитись у товаристві, де злегка глузують один з одного?

38. Чи можна Вас назвати роздратованою людиною?
39. Чи подобається Вам робота, яка потребує швидких дій?
40. Чи хвилюєтесь Ви з приводу якихось неприємних подій, які можуть відбутися?
41. Ви ходите повільно, не поспішаючи?
42. Ви коли-небудь спізнювались на побачення чи на роботу?
43. Вам часто сняться страшні сни?
44. Чи вірно, що Ви так любляєте поговорити, що ніколи не втратите нагоду поспілкуватись з незнайомою людиною?
45. Чи хвилюють Вас які-небудь болі?
46. Ви б почували себе дуже нещасним, якби тривалий час були позбавлені спілкування з людьми?
47. Ви можете назвати себе нервовою людиною?
48. Чи є серед Ваших знайомих люди, які Вам відверто не подобаються?
49. Чи можете Ви сказати про себе, що Ви досить впевнена в собі людина?
50. Чи легко Ви ображаєтесь, коли люди вказують Вам на Ваші помилки в роботі чи особисті промахи?
51. Ви вважаєте, що важко отримати справжнє задоволення від танців?
52. Чи хвилює Вас почуття, що Ви в чомусь гірші за інших?
53. Чи легко Вам внести пожвавлення в доволі сумну компанію?
54. Чи буває, що говорите про речі, в котрих не розумієтесь?

- 55. Чи хвилюєтесь Ви про своє здоров'я?
- 56. Чи любите Ви жартувати з інших?
- 57. Чи страждаєте Ви від безсоння?